

HÄSTANKNUTEN VERKSAMHET FÖR BARN MED AUTISM

Period 2010-12-01 – 2013-12-31

Stiftelsen Hippocampus

SLUTRAPPORT

INLEDNING

Vi har nu genomfört samtliga 3 år av projektet "Hästanknuten verksamhet för barn med autism" med ekonomiskt stöd från Allmänna Arvsfonden. Det har varit spännande år med många nya lärdomar och ett härligt engagemang av alla som deltagit. De sammantagna reflektionerna är att det vi gjort och fortfarande gör har gjort skillnad för de barn och ungdomar som deltar i den hästanknutna verksamheten. Vad vi önskar, och kommer att fortsätta arbeta för, är att fler barn och ungdomar ska kunna få del av aktiviteter som upplevs som meningsfulla och lustbetonade och som dessutom stöttar utveckling, mognad och välbefinnande.

BAKGRUND

Autismspektrum

Autism och autismliknande tillstånd är samlingsbegrepp för vissa tidigt debuterande tillstånd som kännetecknas av svåra störningar i kontakt- och kommunikationsförmågan och en kraftig begränsning av beteende- och intresserepertoaren. Utöver de symptom som blir följden av dessa begränsningar finns ofta en mängd åtföljande symptom som perceptionsstörningar, hyperaktivitet

och sömnproblem mm. Dessa kan vara olika från en person till en annan och är inte nödvändiga för diagnosen. Spännvidden inom gruppen är stor. Många har också en utvecklingsstörning, ofta i kombination med epilepsi och/eller syn- och hörselskador. Andra är normal- eller välbegåvade. Hur de olika symptomen kommer till uttryck beror på en rad olika faktorer som t.ex. ålder, begåvning och omgivningens kunskap och bemötande.

Autism är vanligare än man tidigare trott och drabbar ca 1 på 150 barn. Autism är fyra gånger vanligare hos pojkar och förekommer i alla etniska och sociala grupper.

Personer med autism har stora svårigheter att bearbeta och förstå händelser och upplevelser så att de får en helhet och ett sammanhang. De har också bristande förmåga att leva sig in i andra människors tankar, känslor och behov.

Symtomen kan delas in i tre huvudgrupper:

- begränsning av förmågan till ömsesidig språklig och icke-språklig kommunikation.
- begränsning av förmågan till ömsesidigt socialt samspel.
- begränsade intressen, beteenderepertoar och föreställningsförmåga.

En tidig diagnos, noggrann information till alla berörda och anpassade stödåtgärder är grunden för att hjälpa barnet att utvecklas. Personer med autism behöver tidig, väl planerad och intensiv träning för att ges möjlighet till optimal utveckling. De kan genom olika former av beteende- och kommunikationsträning lära sig att både bättre förstå sin omvärld, människorna i den och att själva göra sig förstådda.

För många barn med autismspektrumdiagnos är fritidsaktiviteter en svår fråga att lösa. Det finns få verksamheter som kan möta de speciella behov dessa barn har för att få en meningsfull och innehållsrik fritid. (se vidare bilaga 5)

Hästunderstödd terapi (ridterapi)

Hästunderstödd terapi används som behandlingsform inom rehabilitering och habilitering vid en rad olika funktionsnedsättningar som t.ex. stroke, ryggmärgsskador, autismspektrumdiagnos, cerebral pares och utvecklingsstörning. Hästens närvaro och dess rörelser gör att de terapeutiska egenskaperna är komplexa och berör många aspekter av en persons förmågor.

Att rida och interagera med hästar kombinerar fysisk aktivering, kognitiva utmaningar, socialt samspel och psykologiska effekter. Nödvändigheten att kommunicera med hästen och relationen

med hästen har en positiv påverkan på behandlingsmotivation och aktivt deltagande. Inslagen i behandlingen anpassas till patientens förutsättningar och rehabiliteringsmål.

Intervjustudier av personer som deltagit i hästunderstödd terapi och deras anhöriga visar samstämmigt att ridterapi upplevs som självförtroendestärkande, att den bidrar till en positiv upplevelse av den egna förmågan trots funktionshindret samt att rida, att vara en ryttare, innebär att delta i en "frisk" aktivitet. Enligt rapporten Rekreation och psykisk hälsa av Ingmar Norling, Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg 2001, fastställs att djur och natur har mycket stor betydelse för en individs hälsa. Rapporten pekar på flera olika relevanta komponenter i djur- och naturbaserade aktiviteter; bl.a. fysisk aktivering, social interaktion och efterbearbetning av upplevelser. Dessa komponenter påverkar positivt den fysiska hälsan, integrering, stresshantering, depression, anpassningsstrategier, självförtroendet med mera. Det unika med ridterapi är fysisk aktivitet, kognitiva utmaningar, social interaktion, känslomässigt engagemang och djur och natur i en självklar kombination.

Hästunderstödd terapi och hästanknutna aktiviteter för barn inom autismspektrumdiagnosen

För barn med en autismspektrumdiagnos finns det många vinster med hästunderstödd terapi/hästanknutna aktiviteter. Det unika med hästanknutna aktivitet är att det kan vara en fritidsaktivitet med terapeutiskt innehåll som förstärker meningsfullheten för dessa barn. Utifrån beprövad erfarenhet och forskning finns det en rad aspekter att beakta. Bland annat kan nämnas: att utveckla sin sociala förmåga i relation med hästen; att lära sig orsak och verkan genom kommunikationen med hästen; att utveckla förmågan att ta och fullfölja instruktioner; att uttrycka känslor och spegla sig i relationen med hästen osv. På hästryggen tränas även muskler, balanssinnet och koncentration. Det är också en träning i att släppa kontrollen, att lämna över sig till någon annan men ändå känna att man kan påverka, vilket tränar samarbetsförmågan. Att gunga med i hästens rörelser är lugnande för vissa barn.

Stallet och miljön kring hästen bygger på rutiner och säkerhetsaspekter vilket gör den relativt förutsägbar för barn med svårigheter att klara oförutsägbara förändringar. Samtidigt innehåller den ett oändligt antal aktiviteter av skiftande karaktär vilket gör det möjligt att stimulera barns utveckling utifrån individuella behov och förutsättningar att skapa en meningsfull aktivitet.

I hästunderstödd terapi berörs såväl fysiska, psykologiska, pedagogiska och sociala aspekter vilket skapar en inlärnings- och utvecklingsmiljö utifrån ett holistiskt perspektiv.

I Sverige idag är utbudet av hästunderstödd terapi och hästanknutna aktiviteter för barn med en autismspektrumdiagnos begränsat, både inom vård och inom fritidsverksamhet. Begränsningarna antas orsakade av flera faktorer. Det terapeutiska utbudet är litet och täcker inte alls den efterfrågan som finns. Orsaken till det begränsade utbudet är att det i dagsläget inte finns några fastställda avtal om ersättning inom den offentliga sektorn vilket kan göra det för dyrt för den enskilda personen. Inom fritidsverksamheten har ekonomiska aspekter och begränsad kunskap hos berörd personal stor betydelse för dessa barns möjlighet att delta i befintliga verksamheter.

Många av dessa barn behöver en verksamhet som kan möta deras individuella behov. Det ställer krav på att ridanläggningen har personal med god kunskap samt möjlighet att erbjuda plats i små grupper, alternativt individuella aktiviteter. Det som finns idag är enstaka ridanläggningar och ett fåtal terapeuter som kan erbjuda verksamhet.

Syfte

Det övergripande syftet för projektets två första år var att skapa verktyg för att underlätta införandet och bedrivandet av hästanknuten terapi/hästanknuten verksamhet för barn med en autismspektrumdiagnos. Projektet var tänkt att erbjuda dessa barn en verksamhet som ger möjlighet till utmaningar utifrån individens behov och möjligheter.

Planen var att erfarenheterna från projektet skulle komma till nytta för både de berörda barnen och de som ansvarar för verksamheterna ute på ridanläggningarna och på så sätt öka tillgängligheten och möjlighet till delaktighet för barn med autismspektrumdiagnos. Ett delmål var också att skapa förutsättningar för permanenta verksamheter för målgruppen och att sätta fokus på dessa barns behov av individuellt anpassad verksamhet och ekonomiskt stöd.

Under projektets tredje år låg fokus på ytterligare en termins subventionerad verksamhet för att grunda för en permanent verksamhet, ett utökat samarbete med särskolan Järva VIP, att genomföra ridläger, att ta fram ett bildstöd för kommunikation i stallmiljö samt att sammanställa erfarenheter och kunskaper i ett material för föreläsning och kurser.

GENOMFÖRANDE

Planering

Efter att ha planerat hur projektet skulle starta började vi på riktigt i december 2010 med att inventera intresset hos familjer med barn med autismspektrumdiagnos. Inbjudan till en informationskväll om projektet förmedlades genom Autism och Asperger Föreningen i Stockholm, Autistcenter för barn - ungdom i Stockholm, Stiftelsen Hippocampus hemsida samt utskick till berörda skolor och andra verksamheter.

Informationsmötet hölls den 13 januari 2011 på Solvalla konferens som ställt sina lokaler till förfogande tack vare Solvallas chef Tore Tyrand och Johnny Karlsson. Det kom ca 30 personer till mötet. De flesta var föräldrar eller andra anhöriga men även personal från en specialiserad särskola fanns på plats. På mötet informerade vi om projektet, hästunderstödd terapi/aktivitet och hur man skulle gå till väga för att intresseanmäla sitt barn.

Deadline för intresseanmälan att delta i projektet sattes till den 24 januari. Vid det laget hade vi 21 faktiska anmälningar samt några på gång. Totalt fanns 33 registrerade barn på en intresselista men några var redan från början tveksamma om de tider vi kunde erbjuda skulle kunna fungera för dem.

Veckorna fram till första mötet med barnen rann snabbt iväg. Det var mycket arbete med logistiken och att matcha alla variabler mot varandra; vilket barn i vilket stall på vilken häst på vilken tid! Till slut återstod 17 barn där alla delar fungerade och vi var klara för aktion. Under terminen blev det sedan förändringar då två av barnen inte fick sin färdtjänst beviljad och ett av barnen valde att inte fortsätta efter att ha prövat. Två nya barn kom till senare under vårterminen. De två barnen med transportproblem löste det och kom tillsammans med ytterligare ett barn till hösten. Så sammanlagt till höststarten 2011 var det 19 barn och ytterligare ett som tillkom senare under terminen.

I stallet

Verksamheten bedrevs på två olika ridanläggningar med islandshästar samt en vanlig ridskola. På den ena, Beatelunds Gård på Värmdö, var vi måndag och tisdag eftermiddag och på den andra, Örnäs Gård i Kungsängen, var vi hela fredagarna. På den tredje anläggningen, Enskede Ridskola, bedrevs verksamhet på onsdagseftermiddagarna.

Barnen var i stallet en timme en gång per vecka. Några barn bestämde vi, tillsammans med föräldrar, skulle få vara själva under sin timme men de flesta var i stallet två och två. Vi har kunnat erbjuda

stalltid upp till 13 gånger per termin de fyra första terminerna och 14 gånger den femte och sista terminen.

Vi har haft en ordningsföljd och struktur på aktiviteterna som vi följt varje gång men vi har låtit barnen själva välja vilka delar som lockat mest och ägnat mest tid åt dessa. Vi har försökt att undvika alla "måsten" utom de som har handlat om säkerhet. I stallet har barnen borstat, klappat, gosat, burit sadlar, tittat i hovarna, kollat hästtänder, kammat manar, gett morötter, lärt känna sin häst, gått med hästen till hagen, studerat gödselstacken med mera. Ridningen har under alla terminerna skett utomhus och vi har utnyttjat den terräng som varit tillgänglig utifrån omgivning, väder och underlag. Vi har använt oss av ett bildstödsmaterial för att underlätta för barnen att planera och förbereda sig på de olika aktiviteterna som sker i stallet. Alla barn och föräldrar fick en kopia av materialet för att kunna förbereda sig innan. Alla barn har fått en "Hästbok" där bilder och möjlighet att skriva daganteckningar om stunden i stallet finns. I den har vi satt in bilder på den "egna" hästen, på barnet i stallet och på oss som jobbar. Anteckningar i "hästboken" har gjorts av antingen oss, assistenter, skolpersonal eller föräldrar. Vi har arbetat två och två under varje pass. Då vi har haft två barn samtidigt har vi ansvarat för varsitt barn för att underlätta för barnet att knyta an och få förtroende för oss.

Stunden i stallet med oss och hästarna anpassades individuellt för alla barn som deltog i projektet. Mycket tid gavs till att lära känna oss, hästarna och miljön. Innehållet i varje session valdes efter barnets dagsform, nyfikenhet, motivation och möjlighet att klara nya utmaningar.

RESULTAT

Hästunderstödd aktivitet

Logistiken var som vi förväntat oss komplicerad men förberedelserna tog längre tid än planerat, delvis på grund av att jul- och nyårshelgerna kom emellan. Själva ridstarten blev därför inte förrän i slutet av februari och på så vis kunde vi inte erbjuda de 13 ggr/barn som vi tänkt utan det blev 12 gånger/barn.

Det var också en viss svårighet att rekrytera barn till de tider vi kunde erbjuda. En av de vanligaste anledningarna för de föräldrar som inte lämnade in en intresseanmälan eller de som senare tackade nej till en plats, var problem med att lösa frågan om medföljande vuxen på dagtid. Detta är en fråga som vi måste beakta när vi funderar på framtida scenarier kring tillgänglighet.

Aktiviteterna tillsammans med barnen har gått över förväntan bra och alla, utom det barn som valde att inte delta efter att ha provat på, fortsatte termin två.

Till hösten 2011 var 19 barn inbokade och ett barn till på gång. Åldrarna varierade mellan 3 och 14 år (5 flickor och 15 pojkar). Barnen hade olika bakgrunder, familjeförhållanden, etniska tillhörigheter, autistiska profiler och inte minst personligheter.

Utvärdering av första terminen skedde med en enkel enkät riktad till vårdnadshavare. Samtliga som besvarade enkäten var nöjda med hur kontakten skett mellan oss under våren och var mycket nöjda med hur barnen hade haft det i stallet. Samtliga ville att deras barn skulle fortsätta till hösten.

Sista terminen, vårterminen 2013 var fortfarande 14 barn kvar av dem som var med från första terminen. Vi tolkar det som att den hästanknutna aktiviteten gett god motivation till långvarigt deltagande vilket för barn och ungdomar med autismspektrumdiagnos kan vara svårt att uppnå då många avbryter påbörjade aktiviteter i förtid. För de barn som avslutade deltagandet var det bara tre som gjorde det därför att de inte ville fortsätta, de övriga avbröt av andra omständigheter som gjorde det svårt att delta.

Totalt har 26 barn och ungdomar deltagit under projektiden. För samtliga barn som deltagit i projektet har närvaron varit hög, medianen ligger kring 80 %. Frånvaro har berott på sjukdom hos barnet eller medföljande vuxen alternativt problem med färdtjänst. För fyra av barnen med större frånvaro har det berott på svårigheter att rent organisatoriskt få till det alla gånger eller att det har krockat med andra terapeutiska insatser. Där det har varit bästa lösningen har två barn delat på platsen och turats om att komma varannan vecka. Bara vid ett enda tillfälle grundade sig frånvaron på att barnet inte velat åka till stallet den gången.

Enligt de tre studier som fyra socionomstudenter genomförde höstterminen 2011 angav samtliga intervjuade att barnen uttrycker glädje och förväntning när det är dags att åka till stallet. För barn med ASD är detta anmärkningsvärt, då det kan vara svårt med motivation till att delta i aktiviteter. Resultatet från en studie som en studerande på specialpedagogprogrammet gjorde under vårterminen 2012 visade att pedagogerna på den skola som har deltagare i projektet anser att deras elever utvecklas positivt genom att vistas i stallet och genom att rida. Mest framträdande är att de utvecklas fysiskt men också att de utvecklar initiativ och kommunikationsförmåga. Vidare ansåg de intervjuade pedagogerna att genom att vara i stallet med dess rutiner, som skapar en struktur för

barnen med ASD, mår de väl och blir harmoniska. När eleverna lärt sig rutinerna i stallet, visar de motivation till att göra nya saker och tar egna initiativ till det enligt personalen på skolan.

Valet att erbjuda en längre period av verksamhet har visat sig ha stor betydelse för barnens möjlighet att på egna villkor kunna delta i aktiviteterna och utnyttja tiden i stallmiljön på för dem det bästa sättet. Stor vikt och tid har lagts på att skapa en trygg miljö som skall inbjuda till utforskning. Vi har varit noggranna med att skapa en yttre ram och tillitsfulla relationer för att barnen skall våga vara nyfikna och explorativa.

Vi har utformat en individuell plan för varje barn där tonvikten lagts på att hitta en optimal struktur för att få ut det bästa av stallvistelsen på barnets eget villkor. Vi har inte haft specifika förväntningar på vad barnet skall få ut av vistelsen utan det har lämnats öppet. Vi har funnit att det har gett resultat för det enskilda barnet över vår förväntan. En av anledningarna tror vi är tiden, både när det gäller att aktiviteten återkommer över en längre tidsperiod och att stunden i stallet har varit befriad från "måsten" som skall göras inom en viss tid. För oss och barnen har detta skapat en miljö utan stress och en frihet att följa och stödja det som sker i stunden.

Arbetet med det pedagogiska materialet utmynnade i en prototyp av bilder som avsåg att stödja barnet i stallmiljön. Barnen har använt det på olika sätt utifrån behov och vi har funnit att bildmaterialet har den flexibilitet som krävs för att användas individuellt.

Vi hävdar att stallets miljö, som i sig är omgiven av tydliga ramar och regler för både hästars och människors säkerhet, gör att vi som arbetar där och hästarna ger en grundläggande struktur och ett beteende som barnet kan känna sig tryggt i och till stora delar förutsäga. Inom den ramen menar vi att barnet kan och vågar utforska innehållet i stallmiljön som i sig rymmer många olika möjligheter. Vi ser det som att vi bibehåller våra rutiner kring aktiviteten så att barnet vågar minska på sitt behov av kontroll. Vi anser att det främjar möjligheterna för barnet att se och förstå hela sammanhanget utifrån sitt individuella perspektiv och sin förmåga.

Det har varit givande att få ta del av barnens olika sätt att närma sig hästen och utforska aktiviteterna. Något som är centralt är vikten av att ge saker tid, både för oss att lära känna barnen och för barnen att lära känna miljön.

Ett av målen var att skapa en miljö fri från prestationskrav och att kunna erbjuda möjlighet till lärande i lugnt tempo och med individuellt anpassade krav. Vi ville skapa en miljö som gav utrymme för trygghet, lust, glädje och nyfikenhet vilket vi också anser att vi lyckats med. För att klara det så

har det varit viktigt att vi som arbetar med barnen och hästarna är trygga i aktiviteten, har mycket god kunskap om hästar och har en god förförståelse för de möjligheter och svårigheter som barn och ungdomar med autismspektrum diagnos har.

Den positiva feedback vi fått från de barn och medföljande vuxna som deltagit i vår verksamhet stödjer de erfarenheter som vi själva har av verksamheten. Vittnesmålen från deltagande föräldrar visar på svårigheter att finna en fungerande och meningsfull aktivitet för barnen men där den hästanknutna verksamheten visat sig vara en fungerande och givande aktivitet med högt deltagande.

Vi ställde frågan: "Hur har tiden i stallet varit för barnen?" Här följer några av svaren.

- E har för det mesta sett fram emot besöken i stallet. Jag tror han känt sig duktig. Kravlöst - han har kunnat vara sig själv och göra lite som han vill – inga måsten.

- Tiden på hästryggen har ju varit bättre än i stallet för F men det har ju varit en fantastisk resa för honom rent generellt. Man märker att han längtat dit när vi åker dit i bilen. Det är inte lätt att hitta saker han tycker om att göra, så det är extra kul.

- Toppen, båda killarna ser fram emot att åka till stallet, de skiner upp på morgonen när vi berättar att det är måndag och ridning. De kan namnet på "sina" hästar. Stor utveckling när det gäller både hästkontakt och ridning, det kunde jag se vid ett snabbt besök i stallet nu i slutet av våren.

- M ser enormt mycket fram mot ridningen. Det hjälper till och med henne att hålla reda på veckodagarna. Hon lägger själv fram bilden för ridning på sitt schema, på rätt dag. Jag kan se att hon utvecklats, hon förstår nästan allt P säger. Det har varit lärorikt för henne att se att de rutiner hon haft tidigare i ett annat stall även här fungerar på samma sätt, en generalisering. M är nöjd, tillfreds och kan till och med vänta bättre än tidigare, något som varit mycket svårt.

- L har deltagit väldigt aktivt i stallet. Hon har visat en stor självständighet i att klara vistelsen utan hjälp och stöd av mig som hon är väldigt beroende av. Eftersom hon behöver hjälp att frigöra sig så har stallet blivit en möjlighet att träna detta vilket är en viktig utveckling för henne. Hon kommunicerar bra med P, de har tillsammans löst eventuella upphakningar. Aktiviteten tycks ha en positiv inverkan på L's självkänsla. Hon kan ta sig igenom och avsluta aktiviteten på ett för henne tydligt sätt. Det gör att hon känner sig duktig och dessutom verkar hon njuta av stunden på hästryggen vilket jag tror är välgörande i sig. Hästens beteende väcker frågor och funderingar och P får svara på tusen frågor. L åker på egen hand till skolan efteråt med färdtjänst vilket får henne att

känna sig stor och duktig. Hon vill absolut inte byta om förrän hon kommer till skolan utan säger att hon vill visa sina kompisar sina fina ridkläder. Enligt skolan är hon alltid glad och nöjd efter sin timme i stallet.

- Mycket givande! V älskar Hekla. Ridningen är något han ser fram emot varje vecka, han vill att det ska bli höst NU så han får ge morot till sin häst.

Trav för ungdomar med Asperger

Under vårterminen 2013 övergick ett av de äldre barnen med diagnosen Asperger till att lära sig köra travhäst. Tanken kom då en av medarbetarna äger en pensionerad travhäst och den unge mannen behövde en ny utmaning. Det blev ett riktigt lyckokast och han har nu kört i två terminer. Resultatet så långt är att han kör självständigt på inhägnat område och med minimal assistans på skogsbanan. Han har även kört tandemvagn inne på Solvalla travbana tillsammans med en erfaren kusk.

Det lyckade experimentet har utmynnat i ett tvåårigt projekt med ekonomiskt stöd av ATG. Projektet skall ge fyra ungdomar med Asperger diagnos möjlighet att lära sig köra travhäst på Solvalla travbana.

Hästanknuten verksamhet som del av skolutbudet

Från projektets start har VIP för- och grundskola, Nytida, deltagit med fem barn varje vecka. Ett stort värde har varit det mycket starka stöd till verksamheten som finns i det engagemang vi har upplevt i samarbetet med skolan och deras beslut att föra in ridning som en del i skoldagen. Aktiviteten har bedrivits på barnens fritis. Deras dokumenterade positiva erfarenheter av projektet är värdefulla att ta tillvara och att föra vidare. VIP för- och grundskolas initiativ att föra in hästunderstödd aktivitet i skolan måste ses som ett genombrott för synen på alternativt innehåll i pedagogisk verksamhet för barn med en autismspektrumdiagnos. Skolan understryker om och om igen den stora betydelsen stallvistelsen har för dessa barn på flera olika plan, till exempel att barnen både i stallmiljön och utanför den kan tillgodogöra sig de intryck, erfarenheter och kunskap som den hästanknutna verksamheten ger.

När VIP för- och grundskola gjorde klart att de ville erbjuda hästanknuten verksamhet som ett permanent inslag i sin pedagogiska verksamhet blev det tydligt hur väl projektet slagit ut. Fördelarna med att förlägga aktiviteten under skoldagen är flera. Den främsta är att vår verksamhet har de kvaliteter och det innehåll som man från skolans sida kräver för att passa in i skolans pedagogiska

mål. Verksamheten har berikat skoldagen och bidragit starkt till elevernas utveckling enligt berörda lärare och rektor. Ytterligare en viktig funktion är att kunna erbjuda föräldrar en kombinerad pedagogisk och fritidsbaserad verksamhet för att stötta föräldrarna i vardagen och att arbeta för att etablera aktiviteter och intressen för elevernas framtida behov. I det arbetet fyller vår verksamhet ett stort och eftersatt behov.

Skolan avsatte medel i sin budget för att kunna erbjuda totalt tio av sina elever hästanknutna verksamhet från och med höstterminen 2012. Eleverna kommer både från Järva VIP för- och grundskola och VIP Gymnasieskola, Nytida. Lärdomarna från samarbetet med skolan väcker intresse hos andra pedagogiska verksamheter vilket vi avser arbeta vidare med efter projektet.

Skolan har valt att låta de elever som påbörjat deltagande i den hästanknutna verksamheten fortsätta så länge som det uppfattas som givande. Hittills har bara två elever slutat, en på grund av skolbyte och en på grund av behovet av att åka färdtjänst. Den långa perioden ser vi som positiv för dessa elever för att verkligen i lugn och ro få utvecklas och etablera sig i sin aktivitet. Positivt har också varit att tiden i stallet är relativt väl tilltagen (en timme) så att ingen tidspress behöver uppstå, vilket kan påverka upplevelsen negativt.

Det negativa har varit att inte kunna erbjuda fler av skolans elever möjligheten utan bara ett fåtal. Det har också funnits åsikter om orättvisa mot de elever som inte getts plats. Det är naturligtvis önskvärt att fler ska få del men samtidigt anser vi att det finns en risk med alltför korta perioder då barnen kanske inte får en chans att ta till sig miljön, innan det är dags för nästa att få plats. En diskussion om hur man fördelar resurser utifrån syfte bör dock föras kring verksamheter för att väga olika åsikter mot varandra när resurserna är begränsade; mycket till färre eller lite till många. Det positiva är att de deltagande eleverna har fått god tid på sig att bli trygga i miljön och på så vis kunnat ta till sig de aktiviteter som finns på ett djupare sätt. Vi önskar att aktiviteten kunde erbjudas till fler utan att tulla på långsiktigheten. Ett automatiskt exkluderande kriterium har varit om eleven haft färdtjänst eller inte då det krävts bil alternativt taxi för att komma till stallet.

Vi har haft två eftermiddagar för skolans personal som följt med barnen till stallet, både för att intresse finns från de medföljande att bli mer bekväma i miljön och för att öka förståelsen för vad barnen kan uppleva och på så sätt öka delaktigheten och skapa gemensamma erfarenheter.

Enligt representant för skolans pedagogiska personal har den hästanknutna aktiviteten gett mycket ur flera perspektiv; en givande och motiverande aktivitet, utvecklat förmågor, personal som är stolt

över sin skola, bidragit till en positiv kontakt med föräldrar. Även personalens syn på eleverna har positivt förstärkts då man gjort aktiviteten tillsammans, sett andra mer mångfacetterade förmågor hos eleven och skapat starkare personliga relationer.

För eleverna har tiden i stallet gett många olika saker; börjat leka mer avancerade lekar exempelvis rollspel, gett möjlighet att bibehålla fokus, känna närhet – fysiskt och kommunikativt, mod och minskad rädsla, våga vara nära djur, motivera kommunikation, kroppslig ro vilket gett möjlighet att observera omvärlden, följa instruktion, ta motgångar, känsla av att lyckas, lärande, självständighet, ta initiativ och sist med inte minst känna glädje.

Vid frågan om hur många av skolans elever som skulle ha glädje och nytta av att vara i stall- och hästmiljö under skoldagen svarade pedagogen tveklöst 100% (undantaget allergi och eventuella medicinska hinder). Om det fanns ekonomiska förutsättningar skulle pedagogen vilja se den hästanknutna verksamheten som en del av skolans innehåll.

Elevernas föräldrar och vårdnadshavare har varit odelat positiva till deras barns deltagande. På föräldramöten och planeringsmöten har de varit mycket nöjda och menar att det är fantastiskt att deras barn ges en sådan möjlighet. Eftersom stunderna i stallet enbart genererat positiva omdömen om eleverna har det varit en stor tillgång för både föräldrar och personal i samtalen.

Det som skolans personal upplevt som betydelsefullt är att vi har arbetat en terapeut tillsammans med en elev. Det har gjort att vi har kunnat individanpassa stunden i stallet och fångat upp det som varit möjligt här och nu och också kunnat se och spinna vidare på de framsteg som skett. På så sätt har alla kunnat utvecklas på sitt sätt, i sin takt. Vi tror liksom skolans personal att det har gett ett stort mervärde till stunden i stallet.

Det enda problem som uppstått är då man upplevt att det inte alltid funnits tillräckligt med personal i skolan, vid exempelvis sjukdom, för att kunna åka med till stallet. Sårbarheten har dock minskat med tiden när eleverna blivit mer trygga och självgående vilket gjort att man i vissa fall kunnat åka med en personal och två elever istället för en personal per elev. En viktig erfarenhet är att förankra syftet med aktiviteten hos all personal för att förstå användbarheten av häst- och stallmiljön under skoldagen.

Svar från personalen på skolan om projektets betydelse ur deras perspektiv:

- Det har varit oerhört intressant att få möjlighet att följa elevernas process i denna verksamhet. Eleverna har gjort stora framsteg i de olika momenten och i samspel med hästen och vi tycker oss kunna se att de inom vissa områden kan tillämpa dessa även utanför stallet. Det gäller främst deras kommunikationsutveckling. Det har varit roligt att få se eleverna ge uttryck för så många olika känslor och hur snabbt de tagit till sig alla rutiner i stallet.
- Bildstödet som vi har fått ta del av har varit till stor hjälp för eleverna.
- Eleverna ser fram emot och är motiverade att åka till stallet på fredagarna.
- Tiden i stallet har varit oerhört utvecklande för eleverna. De har verkligen fått uppleva glädje och vistelsen i stallet och blivit en höjdpunkt i deras tillvaro. Vi anser att det är fantastiskt för dessa elever att ha fått möjlighet att delta i detta projekt och det är betydelsefullt att det sträcker sig över så lång tid.

Ridläger

Vi genomförde två halvdagars ridläger, ett på två dagar i juni och ett på tre dagar i augusti under 2013. Barnen var indelade i grupper av fyra, en grupp på förmiddagen och en grupp på eftermiddagen. Syftet var att erbjuda och utvärdera de deltagande barnens förmåga att ta del av en längre vistelse i hästmiljön. Lägren gick över förväntan. Miljön erbjöd, förutom umgänge med hästarna som var huvudnumret, möjlighet att röra sig med viss frihet och undersöka allt. En attraktion var studs mattan som erbjöd outsinliga tillfällen till social interaktion, träna på att följa instruktion och vänta på sin tur samt att visa hänsyn. Eftersom umgänget pågick upp till fyra timmar per dag hann vi lära känna varandra och skapa fördjupade relationer. Det var spännande att se hur barnen ökade sitt revir och nyfiket undersökte miljön på sina egna villkor. Trots många saker som pockade på uppmärksamhet var fixandet med hästarna och ridningen det centrala även för barnen och den huvudsakliga tiden kretsade runt det. Alla deltagande, barn och vuxna, var mer än nöjda med ridlägren.

Bildstöd

Under projektiden har vi arbetat med ett bildstöd för att förtydliga och förenkla alla moment för barnen under stallvistelsen. Bildstödet har för en del barn varit ett måste för att kommunicera och göra aktiviteterna förståeliga men har även varit en betydelsefull hjälp att bemästra miljön för de

allra flesta av barnen i projektet. Bildmaterialet har haft stor betydelse i kommunikationen och som stöd för barnen att strukturera och planera vad som ska ske i stallmiljön.

Vi har tillsammans med en illustratör, Josefine Ambring, tagit fram ett bildstödsmaterial. Det består av en trälåda med fack för en remsa som går att hänga upp med kardborrband att fästa bilderna på, trettio bilder, stora och små, med olika motiv för de aktiviteter som stallmiljön erbjuder samt ett Memory med tio utvalda motiv. Bilderna är tänkta att användas på plats i stallet men skall även kunna användas i andra miljöer, såsom hemma och i skolan, för att vidga barnets möjligheter att berätta om och ha med sig upplevelserna utanför stallmiljön. Överskottet av försäljningen av produkten skall oavkortat gå tillbaka till verksamheten, exempelvis subventionerade ridläger, för barn med autismspektrumdiagnos.

Forskning

Forskaren fil dr Henrik Lerner, Ersta Sköndal högskola, har påbörjat en forskningsstudie "Hästens roller" inom området hästunderstödd terapi under hösten 2013. Forskningsfrågorna gäller begreppsanvändning för hästens roll och funktion i hästunderstödd terapi. Vi har haft möten kring forskningsfrågorna och hur vi som terapeuter ser på hästens specifika roll och betydelse och hur vi beskriver det. Vi kommer även efter projektet att delta aktivt i genomförandet av forskningsstudien. Vi har också deltagit i Ersta Sköndal högskolas forskarseminarium "Hästen, hunden och den mänskliga hälsan". Kontakten med forskarna har gett oss möjligheten att spegla våra erfarenheter mot det som sker inom forskningen och vi har också kunnat bidra med reflektioner utifrån projektet till de studier som diskuteras.

Vi är även med och utformar innehållet i Ersta Sköndal högskolas fristående kurs i hästunderstödd terapi som skall ges höstterminen 2014. Vårt bidrag blir bland annat att bidra med kunskap kring neuropsykiatriska diagnoser och hästunderstödd terapi.

Spridande av erfarenheter

Vi har samlat betydande erfarenheter från projektiden och utifrån det sammanställt ett föreläsnings- och utbildningsmaterial både på svenska och engelska. Projektet har redovisats och ingått i utbildning/konferenser vid ett antal tillfällen; Vi deltog med en poster på Sjukgymnastdagarna i september 2011, The XIV International Congress of Thearpeutic Horse Riding i Aten 2012, Nordiskt seminarium i hästunderstödd terapi på Ersta Sköndal högskola ht 2012, utbildning av ridterapeuter i Slovenien 2013 och i Serbien 2012, Intresseföreningen för ridterapi,

IRT's, årliga workshop 2013 hade som tema "Hästunderstödd terapi för personer med autismspektrumdiagnos". Tre temadagar är planerade att genomföras för Svenska Ridsportförbundets, SvRF, medlemsföreningar 2014 förutom de föreläsningar på temat som ingår i SvRF's kurser: Funktionsnedsättning & Delaktighet - Ledarutbildning steg 2-3 där syftet är att lära mer om neuropsykiatriska diagnoser, diskutera svårigheterna och visa på möjligheterna att erbjuda aktiviteter i stallmiljön.

Presentationerna av projektet har tagits emot mycket väl och framför allt visas stort intresse för vårt sätt att skapa tid och utrymme för barnets egen förmåga och motivation att utforska och tillägna sig miljön och umgänget med oss och hästarna. Slutrapporten kommer att spridas i de nätverk som vi har tillgång till samt göras tillgänglig på Stiftelsen Hippocampus hemsida.

En analys har påbörjats av häst- och stallmiljöns möjligheter i relation till de specifika svårigheter och behov som personer med autismspektrumdiagnos kan uppleva. Syftet med analysen är att identifiera de svårigheter som en individ har och utifrån den kunna planera och prioritera insatserna utifrån ett pedagogiskt/terapeutiskt perspektiv.

Under projekttiden har tre sjukgymnaststudenter gjort sin valbara praktik i projektet vilket har tillfört projektet en dimension där belysandet av verksamhetens påverkan på barnets motoriska utveckling blivit mer uppenbar. Betydelsen av den motoriska utvecklingen för barn med autismspektrumdiagnos uppmärksammas dessutom mer och mer inom forskning och en analys av hur hästunderstödda aktiviteter kan bidra till den motoriska utvecklingen skulle vara mycket intressant.

Projektet har uppmärksamats i ett antal längre artiklar under projektet; Tidningen Fysioterapeuten (Sjukgymnastförbundets tidning), Tidningen Attention (Förbundet Attention), Tidningen Ögonblick (Autism och Asperger förbundet), Tidningen Allas, Värmdöjournalen (Värmdö kommun) och Intresseföreningen för ridterapi medlemsutskick. Samtliga är bilagda.

Det vi är medvetna om att vi inte tillfredställande uppfyllt kravet på aktivt deltagande Allmänna Arvsfondens mötesplats på nätet. Anledningarna är både att målgruppen i mycket lite utsträckning själva kan delta i sociala medier samt att vi som genomfört projektet är inte heller är några entusiastiska aktörer. En lärdom är att i framtida projekt tilldela en mer mediaaktiv medarbetare rollen att nå ut i de sociala medierna.

Nutid - Framtid

Det som visat sig nyskapande med detta projekt är vårt sätt att ge utrymme för barnets individuella möjligheter och motivation och att stödja de steg i utvecklingen som uppkommer i situationen. Aktiviteten ska vara en pusselbit som ska passa in i den förståelse som barnet kämpar med att få av tillvaron. Vi har velat förstärka användandet av hästanknutna aktiviteter för både fritid och skola vilket vi tror kan bidra till en innehållsrik och utvecklande uppväxt.

Att starta och utveckla samarbete med skolor ökar dramatiskt tillgängligheten till hästanknutna aktiviteter för barn med ASD både ur ett pedagogiskt perspektiv och utifrån varje barns rätt till meningsfull fritid. Många familjer med barn med ASD kämpar för att få det mest elementära i tillvaron att fungera och vittnar om frustrationen och stressen över att inte kunna uppfylla sina barns behov av meningsfull fritid och utvecklande av intressen för stärkandet av livskvalitet. Att stötta dessa föräldrar med att kunna erbjuda verksamhet under barnens dagliga skol- och fritidstid skulle för många underlätta betydligt.

Att under skoltid med ett pedagogiskt syfte använda sig av djur är inte en ny idé i sig men det nyskapande i projektet är att arbeta för ett användande som på ett självklart sätt skall integreras i pedagogiken utan att därför hämma barnets egen lust och motivation att utforska. Aktiviteter kring hästar bygger på faktiska aktiviteter och behöver inte fabriceras för att användas terapeutiskt och pedagogiskt. I stallet finns en miljö som är strukturerad och förutsägbar till stor del vilket skapar trygghet och en lugn och motiverande miljö för inlärning. Samtidigt är aktiviteten med hästen hela tiden förändringsbar, vilket ger möjlighet till utveckling. Miljön är också möjlig att ta del av utifrån barnets individuella behov och förutsättningar.

Vi hade hoppats att nå längre i genomförandet av det pedagogiska samarbetet men förändring tar tid och det är många faktorer som ska falla på plats. Det viktigaste som skett är att den medföljande personalen från skolan ser timmarna i stallet som ett av de viktigaste momenten på barnens schema och att genomförandet prioriteras. Ett närmare samarbete med ansvarig pedagog har utmynnat i en planering av ett fördjupat samarbete kring sammanförandet av innehållet i skolplanen och den hästunderstödda verksamheten. Idén är att se vilka aktiviteter i hästmiljön som kan motsvara kraven för innehållet i de olika moment som skolplanen anger.

Stiftelsen Hippocampus fortsätter att bedriva hästanknuten verksamhet för barn och ungdomar med autismspektrum diagnos. Under vårterminen 2014 deltar 15 barn och ungdomar varje vecka. Ridläger är också inplanerat i juni och augusti på samma sätt som under projektet. Det är fortfarande problem med den ekonomiska sidan men några av föräldrarna har ansökt och fått bidrag till deltagande i anpassad verksamhet via vårdbidraget. Verksamheten är fortsatt öppen för studerande och forskare att genomföra studier på, givet forskningsetiskt tillstånd som säkrar barnen och familjernas rätt till integritet.

En mycket positiv effekt av projektet är, som tidigare nämnts, att det blivit ett nytt projekt, "Trav för ungdomar med Asperger". Det är Cissi Skogh och Johnny Karlsson, Solvalla, som med medel från ATG ska driva en tvåårig verksamhet för fyra ungdomar med Asperger. Syftet är att skapa intresse, utmaningar och personlig utveckling genom att lära sig köra travhäst. Verksamheten kommer att bedrivas på Solvalla travbana och rekryteringen av deltagare sker via organisationen Attention.

MÅLGRUPPENS OCH SAMARBETSORGANISATIONERNAS DELTAGANDE

Målgruppen, barnen och ungdomarna, har av skäl som är förknippade med att nästan alla har haft en utvecklingsstörning som tilläggsdiagnos inte kunnat delta i själva planerandet av projektet men de har varit mycket aktiva i själva genomförandet med sin höga närvarofrekvens och sitt entusiastiska deltagande i den hästanknutna verksamheten.

Autism och Aspergerföreningen i Stockholm har varit basen för deltagarrekrutering. I efterhand skulle man ha kunnat önska sig ett närmare och mer engagerat samarbete från båda sidor men samtidigt har vi haft fullt upp med att hålla fokus på alla inblandade i våra aktiviteter. Autism och Asperger förbundets medlemstidning Ögonblick har skrivit en berömmande artikel om projektet.

Vi har haft samarbete med Autismcenter för barn-ungdom, Stockholm, för kunskapsstöd i frågor kring ASD, framförallt med tonvikt på psykologiska och pedagogiska frågeställningar som uppkommit under projektets gång vilket känts som ett stort stöd. Det har varit en tillgång att kunna spegla verksamheten och våra funderingar med deras kunskap.

BARNS RÄTTIGHETER ENLIGT BARNKONVENTIONEN

Det vi gjort under projekttiden stödjer artikel 23 och 31 i Barnkonventionen. Att lyfta blicken och fundera på vad vi velat genomföra med Barnkonventionen som fond har gett en extra dimension.

För barn med autism försvåras möjligheterna till ett gott liv, till personlig utveckling och deltagande i samhällets utbud, då kunskap om funktionshindrets möjligheter och svårigheter inte alltid finns. Begränsade möjligheter att skapa individuella lösningar inom ramen för många verksamheter är också försvårande. Vi har bidragit till att visa på möjligheterna med hästanknuten verksamhet för dessa barn nationellt genom kunskapsspridning samt skapat grund för ett permanent utbud för barn i Stockholms län. Vår avsikt är att fortsätta arbeta för en ökad kunskap, utveckling och tillgänglighet för dessa barn och ungdomar.

KONTAKT PROJEKTANSVARIG

Pia Tillberg, leg.fysioterapeut (tidigare sjukgymnast) och IRT-certifierad ridterapeut

Stiftelsen Hippocampus

Mobil: 070-403 71 09

pia.tillberg@comhem.se

www.stiftelsenhippocampus.se